

JOSEF HORA

REKVIEM

I

V průvodu nepřetržitém
nám ustavičně odcházejí.
Smrt bývá posledním jen zlem.
I odcházejí se studem
prohrané zkoušky po aleji,
jíž dni se k zdroji navracejí.
Cize k nám vane jejich klid,
neb z jeho chleba ukrojit
jsme nedovedli ani skývu.
A navždycky když mój hlas,
podivná úzkost jímá nás
jak bludné rybky při odlivu.

II

Vře proudem vody neživým
pláč kapek na kamenné míse.
A deštěm, deštěm deštivým,
jenž opakuje věčný rým,
na hřbitov pohřby loudají se.
Jen matný záblesk z rakve lysé
se kmitá listím sem a tam
jak pozdrav zplihlým zahradám.
S břemenem smutku na ramenou
a s pamětí, jež selhává,

sto zmoklých tváří postává
nad jámou černě rozhozenou.

III

A hrobník se jen uklání,
sto kyticěk má na ošatce,
sté, poslední už shledání,
stou zpověď a sté pokání,
sté sbohem milence a matce,
stý výkřik lásky, stý šept: vrat' se! –
když prach už padá do hlíny.
Zní, písní druhé otčiny,
jíž bezpečně se leží v klínu,
zni, elegie odvěká,
jež doprovázíš člověka,
když opouští svou domovinu.

IV

Poprvé jsem šel na pohřeb
černému zahradnímu kosu.
Položili jsme k němu chléb,
z trav sebrali jsme pro něj rosu
a rúvek jeho hliněný
jsme osázeli semeny,
jež vítr svíval po záhonu.
Vím, byla neděle, hlas zvonů
od města k zahradám se táh
a horkou vůní pryskyřice
se loudala k nám jako v snách
až strach zlověstná klekánice.

V

To slzami se plíží strach
a slzami smyt rozplývá se
jak barvy smrti, čern a nach,
v družiček běli stříbrohlasé.
Zas umřel kdos, kdos umírá,
kdos šátkem oči utírá
a kdosi opuštěn bdí zase.
O něco chudší jsi se stal,
co spláchl ze zahrady přival.
O něco, co jsi miloval,
či také jenom o svůj žal,
na jehož podušce jsi sníval.

VI

Vždy se smrtí jsi, nikdy sám,
syn nebo utečenec její.
Co bere nám? Co vzala nám?
Utěšitele v beznaději,
lilii zvadlou, vzdušný chrám,
krb, u něhož se ruce hřejí,
panenku útlou našich her,
dech jara, pozdrav na sever,
sklenici žízně tvé, tvou lžící,
hůl slepci, pocestnému krov,
zrcadlo lásky, důvod slov –
komu a o co ještě říci?

VII

Na pohřbech dětí dospělí
sčítají bez konce své ztráty.
Kam úsměvy se poděly,
nač visí v skříních dětské šaty?
Jak peníz ve hře, příteli,
padáme v pohár vrchovatý,
hoch, žena, muž a stařena.
I čteme zlatá písmena,
a jména dětí jak vzdech máty
mizejí v slzy matčiny,
jak přes obzory krajiny
když běží drobné zlaté paty.

VIII

Krajino do nedozírna,
hřbitove ptáků, zvířat, lidí!
Zpěv mízy tryská z nesmírna
a smrt jak sup tam z modra slídí
a hlídá věčný koloběh,
jenž dechl květ a urval břeh,
zrát žitu dal a sžihá stohy,
dal polibkům kvést na ústech
a klade ženy v žhavý mech,
by plodem obtížil jim nohy –
i pukl plod, hoch dal se v běh.
Doběhne, junák rychlonohý?

IX

Jaký to úžas, viděti,
jak stanul jsi a napjal svaly!
Na čele hvězda plane ti
a každý krok tvůj tvůrce chválí.
Oh, chápat, co je míjeti,
zřít znovu, jak jsme milovali,
v zrcadle vracejícím se
hledět, jak běžíš po římse –
vždyť jsme to my, jen bez závratí!
Jen doběhnout ti, Bože, dej,
jen vylít z hrudi všecken děj,
jímž život jinak v svět se vrátí!

X

Jinak se vrátí nežli náš,
uzraje-li ti suma času.
Vstal osud, ty jej přijímáš –
a v sourozenském mnohohlasu
nezcizitelný přízvuk máš,
zbraň svého jména podle pasu.
Básníku Jiří, byl jsi mlád
a byl bys výše rostl snad,
když zmrzlá alej topolová
nás vedla do hřbitovních vrat,
kde je ti usouzeno spat
za branou města Prostějova.

XI

Však součet let ti uzrál v plod
a vítr rozvál tvoje símě
daleko za sny, za život,
a slovo tvé zas osloví mě
do temna našich lidských psot
svou vírou v pracující rod.
Lámeme jinak kámen slova,
do metafory zakletý,
a přece jsi v něm také ty,
a deska hrobu mramorová
se chvěje rytmem rakety,
jež stoupá stále ze hřbitova.

XII

Ten úprk let, ta hrůza z nich,
když v šed' se stáří jara plavá!
když stáří jako špatný mnich
se ve snu věčna dožebravá
a má leč součet činů svých,
jež v úzkostech mu odevzdává!
Ten úprk let, když překročil
člověku danou sumu času!
Bez radosti a lásky, sil
už jenom oslintává krásu,
když, běda, cestou upustil
klíč k nepomíjivému jasu.

XIII

Nač žítí, trosko trouchnivá?
Ubohý, drolící se liste?
Kéž sen alespoň dosnívá
tmu hvězdných nocí, nebe čisté,
kéž alespoň, když zahradí
ti život zdroj tvé melodie,
tvá ruka bídu pohladí,
tvá duše dál necht' v jiných žije.
Nač žítí, trosko trouchnivá?
Však život zní a doznívá
písněmi nepřetržitými.
Rozumím? – ptáš se – rozumí mi?

XIV

Živote, krásná zahrado
v své pracující symfonii!
Všem umírá se nerado,
když robotou svou vyzdobí ji,
a každý dá, co dělá rád –
když ševci dobré boty šijí
a krejčí s chutí stříhá šat,
pekař, div neztrhne ho chvat,
do žhavé pece sází chleba
a topiči i horníci
a listonoši, zedníci
když vědí, jak jich všem je třeba.

XV

Oh, kterak všecky jmenovat –
což paměť někdy nevynechá?
Truhláři běží hoblovat,
na pokrývače čeká střecha
a na žiznivce jeho věcha
jak na vinaře vinohrad.
A rolníci a zahradníci!
Jak s úrodou svou spěchají,
jak rýče, pluhy po ornici
se vesele jim kmitají!
Milenky s víčky přivřenými
se v duchu objímají s nimi.

XVI

Se světem věcí každý spjat,
s životem spokojen je málem.
Jen kdyby nehrozil mu hlad
s krutostí lidskou, s lásky žalem,
a bylo možno milovat
ve zpěvném proudu neustálém!
Jsou také tací, pod čelem
pochyby s otázkami nosí.
Sny, bodající jako vosy,
jsou trýznivým jich údělem.
Ó, jaké zázraky se dějí,
když pilně sní a přemýšlejí!

XVII

Necht' smrt si kosu sklepává,
studentík louská logaritmy,
náměsíčnická únava
rozdouvá básníkovy rytmy,
mudrlant rady rozdává,
své vředy skrývá sám v přítmí,
a píseň motorů nám zní,
když dálku zkracujem si jí.
Některé paprsky z tmy boží
nám slouží díky učencům
a hoch, prst přikládaje k rtům,
má o čem přemýšlet v svém loži.

XVIII

Přemýšlet, marně přemýšlet,
kam zítra svoji hlavu složí.
Přemýšlet, marně přemýšlet,
proč lidé pro žertvu se množí,
přemýšlet, marně přemýšlet
o zvratných cestách vůle boží!
A snít a marně, marně snít,
proč s činem soud se sejít váhá.
A snít a nedopochopit,
proč všemu navzdory mu drahá
je zem, kde ten jen našel klid,
nad nějž dva sáhy hlína sahá.

XIX

Dva sáhy hlíny... To jsi ty,
jenž učil jsi nás, nevěda to.
Tvé oči, světlem zality,
pátraly v soumraku, kde zlato
západu slévalo se s tmou.
A bylo ticho. Komnatou
za tvými zády písmo hřbetů
podivně plálo jak lán květů,
k nimž voněl jsi a netrhal.
Hodina položila kmetu
na čelo moudrost, sen a žal.
Byl konec životu a létu.

XX

Nějaký ještě čas a den,
nějaký řádek s ostrou hranou,
několik ještě knih a jmen,
souzených rukou pohněvanou,
několik chval, k nimž vzpjal se kmen
ke světlu nad poslední branou –
a život, kruhem uzavřen,
naposled mávl Na shledanou.
I došuměl strom bolesti
v statečně hrdém jeho těle.
Ne jeho – naše neštěstí
se smrtí stálo u postele.

XXI

Do zítřků hled'te, radil nám,
tam krása ještě nezrozená
bude výš a výše chrám,
jenž v říši smrti nemá jména –
Tak proměnlivá, neproměnná
tvá postava jde před námi
a mizí v mhách, kde neznámý
chrám stojí již a ty, kněz šedý,
nám ukazuješ naposledy
po strmých schodech výš a dál.
Najdeme most, na němž jsi stál?
Přejdeme praskající ledy?

XXII

Je někdy, jak by zazněl hlas,
jenž laskal verše dobrých básní.
Nezeslábl a nevyhas,
jak vítr vábí, když se zasní –
pak ticho zatrne a smích
spadne z rtů neviditelných,
smích lásky s trochou ironie,
jež přešla s láskou smrti břeh,
že poezie ještě žije
jak utajený lidský vzdech –
byť jenom stínům na ústech
a profesorům prozódie.

XXIII

Ale ten hlas, jenž z mrtva zní,
ví, mostem krásy že jde výše,
a ví, že cele ztropen jí,
dějiny ducha básník píše,
když v stínu mocných císařů
a zamyšlených písařů
před sebou hrne zrno tiše.
Ten básník, buďsi kdokoli,
kněz, sluha, revolucionář,
pracuje s větrem nad poli
a s hlinou o tvar zápolí
a z tónů lije zvon jak zvonář,

XXIV

abychom ve svou neděli
jak v slunci kraj, když zapršelo,
svým celým tělem věděli
nádheru světla, jež v nás znělo,
abychom byli tím, co jsme,
svobodné duše v těle živém,
radostný rybář nad přílivem,
jenž ryby do sítě mu dme,
neb zahradník, jenž díky trne.
Vždyť, krásno, nejsi nic, nic, nic
než zázračný sen zřítelnic,
v něž všecko stvoření se hrne.

XXV

Vždyť krása není přece nic
než zázrak květů, rán a dětí,
než zázračný sen zřítelnic,
vidoucích všecko odcházeti,
ach, všecko odcházeti v nic,
jež nemá barev, rtů a pleti,
kde všecko jsme již sečetli,
domilovali, dočetli
očíma, jež se končí jednou
nad vším, co sroubil jsem a vím,
nad pokojných žní šerením,
svobodou smrti nedohlednou.

XXVI

Nechtíti zlato, nechtít moc,
nepožádati sen a ženu,
už ani jednu hvězdnou noc,
už ani jméno k svému jménu,
už ani slovo, už jen nic,
dohasínání zřítelnic –
anebo vzdor a vzpouru krve,
jíž objímal jsi všecko prve,
a trýzeň smyslů, dýšících
třesk uschlých větví ve vichřici
i skřípot, jímž se vdírá smích
v sluch, běda, neusínající.

XXVII

Hřbitovy, co jich v světě je
a kovem skví se, chudě dřímá,
spalují naše naděje
očima hrobů osudnýma.
V průvodu nepřetržitém
vcházíme denně do bran smrti,
my, rod a vše, co pod štítem
ocelí bylo, jsouc teď drtí.
Všem vzejde chvíle zrození,
všem víra, úspěchy a zmatky,
a všichni, jako osení,
se vrátí v lůno velké matky.

XXVIII

Dnes, právě v tuto hodinu
uplývající přítomnosti,
stih smutek sterou rodinu
a jinde už se kupí hosti
kol mrtvého a jinde již
na rakev stínem padl kříž,
padají hroudy, na ošatce
sto kytěk jinde zavání,
sté, poslední už shledání,
sté sbohem milence a matce,
stá myšlenka, zda ve dlani
tě třímá nic neb věčný vládce.

XXIX

Vše bere nám, vše vzala nám
ta černá paní beznadějí,
lilii zvadlou, vzdušný chrám,
všecko, co máme nejraději,
hůl slepci, pocestnému krov,
zrcadlo lásky, důvod slov,
pohnutku vášní, osten soudu,
šíp myšlenky, třpyt jiskry v troudu,
jež v krvi rozžehuje nám
závratě prostoru a času
a pod nohy nám staví prám,
jenž proudem tmy nás plaví k jasu.

XXX

Ze všech stran klapou opánky
vládkyně našich beznadějí.
Pod přilbou ticha nad spánky
dvě černá jezera jí zejí,
dvě černá, černá jezera,
jež pohltní nás zvečera,
až naplní se vůle její.
Ale jak veliký je svět,
že den a čas a hlas a květ
nepřestávají námi znět,
a necht' si plečky smrti plejí,
semena k slunci obracejí!

XXXI

Vysoký vítr pohrává
si listy mého zápisníku.
Srpnová, měkká záplava
prosívá slova snů a vzlyků
a běží, běží dálkou trav,
mateřídouška, bolehlav,
kapradiny a pryskyřice,
mech, jehličí a bzukot včel –
a slunce jako zlatý tmel
opřádá kolmé borovice,
zkracuje stíny, množí běl
a usmívá se na vesnice.

XXXII

Ale v té chvíli v jedné z nich
rozhoupal kdosi umíráček.
Slyšeli jste ho na věžích,
jak udává tón pláči plaček?
A umíráček lkal a lkal,
v světlo i v stín se dobýval,
jako by v lidské duši oné
byl odedávna přebýval.
A ona tone, ona tone,
a buďsi žebrák, nebo král,
odchází němá, odmítajíc
vzít klenoty i suchý krajíc.

XXXIII

Teprve mrtvá, vznešená
se stává krásou přioděna.
Smrt, nelítostná kuběna,
jí vzala vše, i echo jména,
smrt, sestra milosrdenství,
jí dala nové blaženství,
a nám, nám živým na světě tu
vždy bližší, i když na odletu,
přináší cestou stínů stín,
jenž odnáší vše do hlubin,
a život, teprv když se tratí,
nás učí nejhlob milovati.